

ОСНОВНИ РИСКОВЕ И ЗАПЛАХИ ПРИ ОХРАНАТА НА ТРЕЗОРИ И БАНКОВИ ОФИСИ

докторант инж. Богдан МИЛЧЕВ,
Нов български университет

Eng. Bogdan MILCHEV, PhD
New Bulgarian University

Резюме: Целта на този доклад е да представи един по-различен, преглед на заплахите и предизвикателствата пред търговските банки, както и да се предложи модел за идентифициране на рисковете свързани с физическата сигурност на трезорите и офисите в банките.

Изнесеното в този доклад няма претенциите да бъде изчерпателно изследване, а само кратко резюме на проблема и неговото въздействие върху сигурността на търговските банки.

Ключови думи: банкова сигурност, трезори, анализ, оценка, ответни действия.

Summary: The aim of this report is to present a different overview of the threats and challenges facing commercial banks, as well as a model for identifying the risks associated with the physical security of the vaults and offices in banks.

This study does not claim to be exhaustive analysis, but only a brief summary of the problem and its impact on the security of commercial banks.

Keywords: bank security, vaults, analysis, assessment, response.

Увод

Основните рискове и заплахи пред банковата сигурност, освен с чисто финансово изражение, се свързват и със загубата на материални и нематериални активи, имидж и репутация, както и заплахата за живота и здравето на служителите и клиентите на банката.

Обект на настоящата статия са търговските банки и трезори развиващи дейност у нас. Предметът на изследването е да се проследят заплахите за банковата сигурност и етапите за повишаване на физическата сигурност в търговските банки.

Основен ангажимент на банките и небанковите финансови институции е да гарантират сигурността на трезора. Изискванията за това как трябва да се изгради и охранява са описани в наредба, приета от МВР и БНБ, за организацията и контрола по обезпечаването на сигурността на банките и небанковите финансови институции. Задължение на банката е да не допусне обир или друг инцидент.

Банковият трезор е сигурно място, където могат да се съхраняват пари, ценности, документи и други важни за собствениците вещи. Предназначението му е да предпазва съдържанието си от кражби, нападения, огън, природни бедствия, масови безредици, войни и други заплахи. Това се постига чрез допълнителни конструктивни решения при изграждане на сградата и мерки за защита, като армирани стени, плътни врати устойчиви на разбиване и отключване ключалки, електронни системи за сигурност и

охрана. Следва да се направи и уточнението, че трезорите са няколко типа. Основно могат да се разделят на три типа. Основен банков трезор, банков трезор в банков офис или изнесено работно място и така наречените обществени трезори. Изискванията за защита и устойчивост на трезорите са определени в Наредба №7 и Наредба I-171. Банковите трезори се намират обикновено в основите на сградите или в специално построени за целта сгради.

За да бъдат идентифицирани основните рискове и заплахи за банковата сигурност е необходимо да се направи анализ на общата и вътрешна среда в която функционират търговските банки, както и детайлен анализ на състоянието на физическата, техническа охрана и нормативната уредба.

Общ анализ на средата

Световната икономическа криза пряко се отразява на и българската икономика, в това число и на частната индустрия за сигурност. Една от проявите на кризата е надпреварата в частния сектор за сигурност на предлагане на най-ниска цена. Публичните институции и частните клиенти продължават да спестяват от сигурност. Задълбочава се процесът на нелоялната конкуренция в бранша. Това се отразява негативно на качеството на охранителната услуга, която се предлага от охранителните фирми. Намалването на ефективността от дейността на частно охранителния сектор допринася за влошаване на общата система за сигурност. Всичко това води до увеличаване на риска за сигурност на банките и трезорите. Сигурността на средата е неразривно свързана и с развитието на организираната престъпност, която все още има стабилни позиции в страната. Слабата държавност и икономическите трудности благоприятстват дейността на организираната престъпност, а връзките ѝ със структурите на властта и политическия елит допринасят за влошаване на средата за сигурност, в която се развива банковия сектор.

Корупцията неизменно се възприема като един от най-острите проблеми за развитието на бизнеса в България. Във всички периоди след 1998 г. тя винаги се нарежда сред петте най-значими обществени проблема, като обикновено се посочва на четвърто или пето място заедно с престъпността. Като по-значителни проблеми се възприемат единствено безработицата, ниските доходи и бедността в страната, които пряко засягат жизнения стандарт на голяма част от българските граждани. През 2004 г. в резултат от активната социална политика на правителството намалява актуалността на проблемите безработица и бедност. На същото равнище остават ниските доходи на населението и престъпността, а корупцията се изостря и се превръща в трети по важност проблем за населението. Корупцията в България е посочена като един от най-големите проблеми за бизнеса в страната. Това става ясно от проучване на Българската търговско-промишлена палата (БТПП) за условията за бизнес в България¹. Анкетата обхваща 3500 от членовете на организацията и 104 браншови организации. 71% от анкетиранияте се оплакват от негативното въздействие на корупцията. Случаите на корупция, достигнали до правоприлагащите органи, са много малка част от

¹Корупцията в България е посочена като един от най-големите проблеми за бизнеса в страната. Това става ясно от проучване на Българската търговско-промишлена палата (БТПП) за условията за бизнес в България през 2012 г.

корупционните сделки, които се осъществяват ежедневно. Основната причина за това е високата латентност на корупционната виктимизация (жертвите нямат интерес да съобщават за това закононарушение). Това ограничава степента, в която органите на съдебната власт могат ефективно да противодействат на корупцията.

Общественото доверие към правораздавателната система в България остава под критичния минимум. Корупцията, заедно с оказвания политически натиск, се открояват като двата основни проблема пред всички институции в системата. Същевременно, налице са отчетливи разлики по отношение на констатираните проблеми в работата на разследващите и правораздавателните органи. Докато третият ключов проблем пред съда са тромавите и бюрократични процедури, то за прокуратурата това е ниската степен на прозрачност, а за полицията - некомпетентността и слабата професионална експертиза. Въпреки полаганите усилия за подобряването на публичния образ на съда и множеството инициативи за повишаване на неговата ефективност и безпристрастност, едва 9% от гражданите са на мнение, че през последните пет години се наблюдава подобрене по тези показатели. Същевременно: 66% отчитат, че няма промяна в това отношение, 23%, че посоката на развитие е в негативна посока, а 2% не могат да преценят². Съдът се възприема като институция, която се поддава лесно на икономически и политически натиск. Това, заедно с усещането за липса на сътрудничество между полиция, следствие, прокуратура и съд уронват сериозно авторитета на правораздавателната система. Гражданите са на мнение, че се работи по-скоро „на парче“ и по конкретни „политически поръчки“, отколкото целенасочено и в интерес на обществото.

Вътрешен анализ на средата

Обикновено банките разполагат с две специализирани звена, които имат отговорности в разследването и пресичането на нарушения и престъпления. Едното е специализираната служба „Вътрешен контрол“, която функционира във всички банки и има за задача разследването на вътрешни злоупотреби. Другото е звеното по сигурността на банките, което обаче в различните банки е на различно подчинение и нерядко е прикрито под разни други наименования, а може да има и различни задачи и правомощия. В някои банки звеното по сигурността е отговорно единствено за физическата охрана и видеонаблюдението, а другите му функции се изпълняват от други отдели. Това обаче не е целесъобразно и води до сериозни пропуски в сигурността. Практиката, а и проучването на международния опит, обаче показват, че най-голяма ефективност се получава, ако едно звено за банкова сигурност организира и ръководи всички дейности по сигурността, в т.ч. охраната, видеонаблюдението, събирането и анализ на информация, подготовка на служителите за действия при извънредни ситуации и проверка на състоянието на сигурността на банковите клонове. Основните дейности и задачи на банковата сигурност и отдела, който има правомощия да ги осъществява са физическата охрана, инкасо-охраната и видеонаблюдението. Също така и компютърната сигурност, или както също се нарича – информационната сигурност, за която в някои банки е отговорен друг отдел. Този списък обаче далеч не

² Според проучване на „Алфа Рисърч“ от 2014 г.

изчерпва дейностите по сигурността на банките, въпреки че за някои от тях може и да е точно така. Банковата сигурност включва и действия като събиране и анализ на информация, подготовка на служителите за действия при извънредни ситуации, планиране на действията при терористични актове, въоръжени грабежи и други извънредни ситуации и др.

Нормативна уредба

Изискванията за сигурността на банките са нормативно уредени в съвместна *Наредба I-171 от 2 юли 2001 г.* на МВР и БНБ. Сигурността се обезпечава чрез изграждане на системи за физическа защита с цел недопускане на незаконна намеса в дейността на банките и небанковите финансови институции. Съгласно изискванията на чл. 4 от Наредбата банките и небанковите финансови институции приемат задължително:

1. Инструкция за охрана, на базата на която се изготвя план за всеки охраняем обект, който съдържа: данни за месторазположението, инфраструктурата и особеностите на обекта, прилежащите помещения, сгради и територии; кратко описание на вътрешния ред, пропускателния режим и задължения на персонала за физическа защита; сили и средства за физическа защита; план за действия при кризисни ситуации (нападение на обекта, терористичен акт, аварии, пожари, природни бедствия и т. н.); ред за контрол по изпълнение на служебните задължения от персонала за физическа защита;

2. Правилник за пропускателния режим;

3. Инструкция за транспортиране на пари и ценности.

Органът за управление на всяка банка утвърждава категоризиране на обектите си, както следва: първа категория са клонове, офиси и изнесени работни места на банките, в които парите и ценностите в наличност са над 120 000 лв. – в тази категория са трезорните помещения на банките с дневен и денонощен режим на работа и други помещения за съхраняване на пари и ценности; втора категория са клонове, офиси и изнесени работни места на банките, в които парите и ценностите в наличност са от 20 000 до 120 000 лв.; трета категория са офиси и изнесени работни места на банките, в които парите и ценностите в наличност са до 20 000 лв. Инсталираните технически средства за охрана по параметри кореспондират пряко с категорията на обекта и са описани в съответни приложения към Наредбата. Особено внимание е отделено на помещенията за боравене с парични средства над 20 000 лв. и трезорните помещения. Ето някои от тях: куршумоустойчива преграда, тристранно рамкиране, да е невъзможна директна стрелба през технологичните отвори за приемане и предаване на пари, паник-бутони (педали) и пр. Наредбата вменява на отговорниците по сигурността, каквито има във всяка банка, сами да преценяват дали купените или наети помещения са с подходящи стени, къде да се монтират решетки, щори и т.н. Според наредбата по-дебели от обичайното трябва да се стените само на помещенията, използвани за трезори, ако те имат връзка с други части на сградата и не е възможно да се отделят от обходен коридор. Полицаи могат да участват в обследвания или да правят проверки на частните фирми и техните алармени системи по клоновете, както и на коли и гардове, които извършват инкасова дейност. Ако се открие пробив във физическата защита –

например, че липсва бронирано стъкло на касово помещение, полицаите връчват предписание на охранителната фирма и банката със срок за отстраняване на нередността.

Три са основните дейности, които съпътстват осигуряването на сигурността в банковите салони: физическата защита, оборудване на обектите със сигнално-охранителни известителни системи и телевизионни системи за наблюдение и организиране на охраната при транспорт на пари и ценности. Цялата глава трета на цитираната по-горе Наредба е посветена на изискванията за тези дейности. Те се изпълняват от частни охранителни фирми, които работят по договори с банките. Добре е да се знае от ръководителите на сигурността в банките, че само по себе си изпълнението на всички изисквания на нормативните документи не е гаранция за липса на произшествия с негативни последици. Охраната е творческа комплексна дейност, при която в никакъв случай не трябва да се подценяват знанията и уменията на престъпните групи, които се занимават с обири и грабежи. Примери в това отношение има много. Наскоро в София имаше инцидент с банков клон, в който безнаказано през нощта бяха проникнали крадци. При анализа на произшествието се установи, че всички дейности по охраната са били изпълнявани от различни фирми. Една е охранявала салона през работно време, втора е изградила техническата система за охрана в извънработно време, трета фирма е поела ангажимента за реакция при подаване на сигнал и т.н. Не са били дублирани, или триплирани способите (каналите) за подаване на сигнал към дежурния център и така със сравнително елементарно заглушаване крадците са успели в намеренията си. Изпълнението на разпоредбите на Наредба I-171 се удостоверява с протокол за охранително обследване на обектите на банките и небанковите финансови институции от длъжностни лица и задължително представител на териториалната структура на МВР. Екземпляр от протокола се съхранява и в Управление „Банков надзор“ при БНБ.

Физическа сигурност

За да се установи нивото физическата сигурност на търговските банки, е необходимо да бъде направено и детайлно оценяване на всеки неин аспект поотделно. Това разделение ще покаже къде има най-много загуби, къде са уязвимите места и по кои от аспектите може да се въздейства чрез въвеждане на проекти за повишаване нивото на физическата сигурност. Обект на анализа са аспектите на физическа сигурност:

- Нормативна регламентация;
- Вътрешни правила за сигурност;
- Сигурност на информацията и опазване на банковата тайна;
- Звено за банкова сигурност;
- Банков персонал;
- Технически системи за сигурност;
- Транспорт на ценни пратки;
- Инфраструктура на банковата сграда и др.

За целите на оценяването на различните аспекти за физическа сигурност и за по-голяма яснота е уместно да се използва квантификация и даване на съответни

количествени оценки. Тук е необходимо всеки един от аспектите да се оцени по отношение на нивото на изпълнението му и значимостта му.

Техническата охрана е специализиран вид охрана която включва:

- проектирането, монтажа, използването и поддържането в обекта на съответната техника за защита и сигнализация;

- проверка на получените алармени сигнали, когато алармената система е свързана с дежурен център.

При този вид охрана икономическите разходи са еднократни, а сигурността е постоянна. Функциите, които изпълняват техническите системи за сигурност са:

- блокировка на помещения и райони;
- гарантирано задържане на лица, нямащи право да влизат безпрепятствено;
- идентифициране на лица;
- контрол на комуникацията и работоспособността на апаратурата;
- събиране и обработка на постъпилата информация;
- неутрализиране на каналите за изтичане на информация;
- контрол върху дейността на служителите;
- събиране на оперативна информация за всички събития.

Техническите средства включват:

- пасивни средства за охрана;
- контрол на достъп;
- пожароизвестяване;
- сигнално охранително известяване;
- системи за видеонаблюдение.

Системите за видеонаблюдение са едни от най-мощните средства за повишаване на нивото на защита на обектите. То позволява визуално да се контролират всички важни помещения, трезори, каси, движението на хора и др. За да се използва ефективно видеонаблюдението е необходимо цялата информация да се записва. Най-новата тенденция при изграждане на системите за сигурност е съчетаване на работата на различни системи за охрана.

Повишаване физическата сигурността на банковите офиси и трезорите

За да се повиши физическата сигурност на търговските банки е необходимо да се идентифицират заплахите. Идентифицирането на рисковете и заплахите³ може да се осъществи като се приложи обобщената схема за разработване и оценяване на проекти за повишаване на физическата сигурност на търговските банки – фиг. 1.

³ Петя Биолчева - Проекти за повишаване на физическата сигурност на в търговските банки.

Фиг. 1. Обобщената схема за разработване и оценяване на проекти за повишаване на физическата сигурност на търговските банки

Заклучение

Не всички идентифицирани рискове е възможно и икономически оправдано да бъдат управлявани. За да се определят приоритетните рискове е необходимо да се вземе под внимание оценката на всеки индивидуален риск. По този начин ще бъдат управлявани онези рискови събития, които биха имали значителен негативен ефект върху системата за сигурност, респективно банковата дейност. На базата на предложената методика търговските банки могат да разработят вътрешно-фирмени документи за периодична диагностика на състоянието на банковата сигурност и за разработване и оценяване на проекти за нейното повишаване, които да станат елементи от общата политика за стратегическо развитие на банката. По този начин се спомага за управлението на процесите, отнасящи се до банковата физическа сигурност. Поддържането ѝ на високо равнище, недопускането на рискови ситуации, би допринесло за положителната репутация на банката като цяло.

Използвана литература:

1. Георгиев, И., Ц., Цветков. 2011. *Управление на проектния риск*, София: Университетско издателство „Стопанство“.
2. Георгиев, И., 2013. *Методически курс по „Анализ на бизнес средата“*, УНСС.
3. Наредба №4 за обхвата и съдържанието на инвестиционните проекти, ДВ., бр. 51/2001.
4. Юридически речник на правните термини. <http://www.pravoto.com/site/diction/8825-fizicheska-zashchita-zbiyae>
5. Наредба I-171 от 2 юли 2001 г. на МВР и БНБ